

ВПЛИВ ПРОЦЕСУ РЕФОРМУВАННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

В. А. Шуткевич

Державна агроекологічна академія України, м. Житомир

Проводиться оцінка роботи фермерських господарств, розглядається вплив процесу реформування сільськогосподарських підприємств на економічні показники роботи фермерів. Аналізуються причини покращення роботи господарств та пропонуються основні шляхи забезпечення подальшого росту ефективності їх роботи.

Продовженням корінних змін у земельних та майнових відносинах в сільському господарстві України, внаслідок яких у приватну власність та користування громадян передано значну частину сільськогосподарських угідь, завершується приватизація переробних та агросервісних підприємств та організацій, стало проведення реформування сільськогосподарських підприємств в 2000 році. В результаті утворилась велика кількість нових підприємств з новими формами господарювання, серед яких переважають товариства з обмеженою відповідальністю, приватно-орендні підприємства та сільськогосподарські кооперативи. Особлива роль в процесі реформування відводилась фермерським господарствам, які в розвинутих країнах стали гарантом продовольчого достатку. Лише вільна конкуренція фермерських господарств з іншими господарськими формуваннями забезпечить передумови для підвищення економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Проте для цього державі потрібно створити рівні стартові можливості для усіх форм господарювання і особливу увагу звернути на становлення та розвиток вільного господаря на землі.

Якщо порівняти результати господарювання фермерських господарств з іншими формами, а перш за все такі відносні показники економічної ефективності діяльності, як урожайність сільськогосподарських культур та продуктивність худоби, то факти не на користь фермерів. Прихильники подальшого розвитку фермерських господарств на їх захист приводять той факт, що більшість фермерів вимушені приховувати справжні результати своєї діяльності через недолугість системи оподаткування. Доказом такої ситуації є стан з урожайністю цукрових буряків, яка значно вища у фермерів порівняно з іншими формами господарювання і де система реалізації продукції забезпечує точний підрахунок реалізованої продукції. Процес реформування сільськогосподарських підприємств позитивно вплинув на розвиток фермерських господарств в Житомирській області, що підтверджують дані таблиці 1.

Таблиця 1.

Ефективність діяльності фермерських господарств області

Показники	1998р.	1999р.	2000р.
Кількість фермерських господарств	365	360	501
Виробництво валової продукції, тис.грн	2495	3996	24896
в тому числі: рослинництво, тис.грн.	1943	3352	17913
тваринництво, тис.грн	552	644	6983
Вироблено валової продукції на 100 га с.-г. угідь, тис.грн	32.1	49.1	63.9
Урожайність с.-г. культур, ц/га:			
- зернові	10.3	16.5	25.6*
- цукрові буряки	204.9	230.4	225
- картопля	81.7	53.5	188
- овочі (відкритого ґрунту)	91.2	119.4	167
Вироблено продукції, т:			
- м'яса всіх видів	185	356	2217
- молока	465	334	10741
-яєць, тис.шт	129	64	21.5

* - зернові і зернобобові

Як бачимо, минулий рік став початком нового етапу в розвитку фермерських господарств. Значно зросла кількість фермерських господарств, так в 2000 році утворилось 41 господарство, площа угідь у володінні фермерів зросла в 4,6 раза, як виробництво валової продукції за даний період зросло в 6,2 раза і склало на 100 га сільськогосподарських угідь 63,9 тис.грн. Потрібно відмітити і підвищення урожайності основних сільськогосподарських культур, особливо зросла урожайність картоплі – в 3,5 раза, збільшилась також урожайність зернових та овочів. За рахунок новостворених фермерських господарств на базі колективних в 2000 році зросло виробництво продукції тваринництва – в 10,8 раза, і її питома вага у валовій продукції склала 28% при 17% в 1999 році. Все ще мала частка тваринницької продукції пояснюється високою її капітало- та трудомісткістю, а також підтверджує той факт, що виробництво продукції тваринництва в Україні є сьогодні не вигідним для фермерів.

Рис1. Припадає с.-г. угідь на одне господарство, га

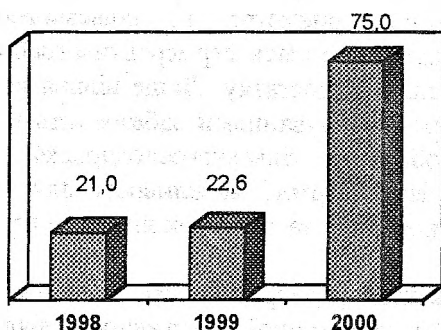
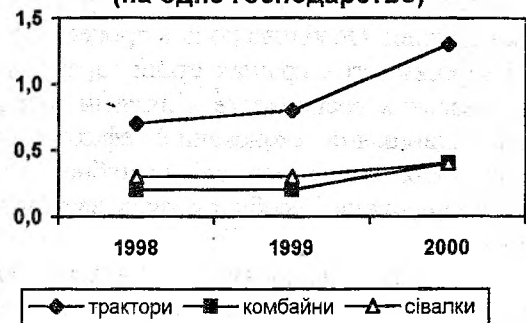

Рис2. Забезпеченість господарств технікою припадає (на одне господарство)

Певне покращання результатів діяльності фермерських господарств можна пояснити рядом факторів:

- По-перше, завдяки можливості збільшувати свої наділи за рахунок оренди земельних паїв населення, значно зріс середній розмір фермерського господарства в області (рис.1). Незважаючи на ще недостатній розмір фермерських господарств для досягнення оптимальної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції,

його поступове підвищення дає змогу фермерам покращувати результати своєї діяльності за рахунок більш раціонального використання технічних засобів.

- По-друге, покращилось матеріально-технічне забезпечення фермерських господарств (рис2.). Перш за все це стосується господарств, створених на основі реформованих колективних сільськогосподарських підприємств. Так, якщо в 1998 році на одне фермерське господарство в середньому припадало 0,7 тракторів, 0,2 комбайнів і 0,3 сівалок, то вже в 2000 році на одне господарство відповідно припадало 1,3 трактори, 0,4 комбайни і 0,43 сівалки. Звичайно, цей рівень не є достатнім, проте тенденція до його покращення, яка спостерігається сьогодні, сприяє підвищенню рівня матеріально-технічного забезпечення господарств та покращенню результатів господарювання.
- По-третє, фермери вперше, починаючи з 1995року, а саме тоді припинився ріст кількості новостворених фермерських господарств, відчули хоч деяку увагу з боку держави, яка виявилась, перш за все, в наданні фермерам права вільного викупу земельних ділянок, що надані їм в користування (понад площу, яка приватизується безкоштовно) за ціною, не нижче визначеної в установленому порядку грошової оцінки землі, а також оренди земельних ділянок і земельних паїв в одного або групи їх власників.

Вищенаведені фактори значною мірою вплинули на стан господарювання фермерських господарств, проте багато проблем залишається невирішеними. Особливу увагу потрібно звернути на технічну забезпеченість фермерських господарств, як уже існуючих, так і новостворених. Сьогодні для розвитку матеріально-технічної бази фермерських господарств передбачається виділення ресурсів (техніки, обладнання, мінеральних добрив, пального, будматеріалів) за рахунок ресурсів, передбачених для сільського господарства на умовах, існуючих для підприємств агропромислового комплексу. Варто новоствореним господарствам поряд з виділенням земельної ділянки також надавати технічні засоби, розробляти будівельну програму. Як уже зазначалось, все ще недостатніми для оптимально ефективного виробництва є розміри фермерських господарств, Світова практика показує, що найбільш ефективними є господарства, де середній розмір земельних ділянок перевищує 100 га. Для Житомирської області найбільш оптимальними є розміри господарств в 200-300 га.

Невирішеною також є проблема диспаритету цін на промислову та сільськогосподарську продукцію. Ріст біржових цін на промислову продукцію значно випереджає темпи росту цін на сільськогосподарські товари, що й далі погіршує становище агропромислового комплексу. Тому потрібно встановити такі рівні закупівельних цін на продукцію, які б забезпечували рівні економічні умови для різних галузей. Лише вирішивши ці проблеми, можна розраховувати на високу економічну ефективність виробництва сільськогосподарської продукції в фермерських господарствах України.